

Schleich Lajos

A debreceni
róm. kat. plébánia
piarista jellegének
megszűnése.

(A világi paróchia első éveiből).

DV 2000

1934.

Nyomta: a Tiszántuli Könyv- és Lapkiadó Részvénytársaság, Debrecen.

Különnyomat
→ A magyar kegyestanítórend debreceni Calasanzi Szent József reálgymnáziumának
1933-34 évi értesítőjéből.

A DEBRECENI RÓM. KAT. PLÉBÁNIA PIARISTA JELLEGÉNEK MEGSZÜNÉSE.

(A VILÁGI PAROCHIA ELSŐ ÉVEIBŐL.)

A debreceni római katolikus parochiát az 1715. 108. te. értelmében állították fel újra Csáky Imre gróf váradai püspök szorgalmazására. *Kebel Mihály* prépost-kanonok, Csáky küldötte 1716 ápr. 3-án érkezik Debrecenbe, hogy megtegye a szükséges intézkedéseket a felállítandó parochia és templom helyének kijelölésére. A városi tanács kezdetben húzódozott a törvény, valamint az ez ügyben érkezett királyi rendelkezés végrehajtásától s csak hosszas tanácskozás után, mikor minden érvelés eredménytelen maradt, jelölte ki a templom és parochia számára a helyet. Először, mint Chilkó László írja,¹ a váradutcai kapu mellett jelölt ki a bizottság ápr. 27-én három kisebb telket. Ezt azonban Kebel, valamint Bakó János váradai nagyprépost nem találta megfelelőnek s újabb telek kijelölésért folyamodott a városi tanácshoz. Kebel az újabb kijelölést már nem érte meg, mert Váradra távozott, honnan nem is jött vissza többé. Utódja *Ketzer István* számára a Szent Anna- és Varga-utca szögletén jelöltek ki helyet. A kijelölés időpontjára vonatkozólag két vélemény van: az 1823. évi *Visitatio Canonica* szerint a kijelölés 1716 szept. 20—23-án történt, míg a városi jegyzőkönyvek 1717 január 22-én tesznek róla említést. Ugyancsak eltérés van a telek nagyságát illetően is: a *Visitatio Canonica* azt mondja, hogy »széltében-hosszában 40□ telek hasított ki«, míg Chilkónál azt olvashatjuk,² hogy a telek hosszúsága 42, szélessége 32 öl volt.

Arra vonatkozólag, hogy mikor, milyen körülmények között jött Debrecenbe és távozott innen *Ketzer István*, annyit tudunk, amennyit a parochia első könyveinek bejegyzései nyújtanak. E bejegyzések szerint *Ketzer* 1718 május 2-án esketett egy párt s 1719 január 29-én pedig megkeresztelt egy gyermeket. A további szolgálatokat a kevésszámú katolikus hívó részére a két kegyesrendi szerzetes : Elek és István atya végezte, mint káplán. Felettese *Ketzert* Debrecenből Váradra helyezte. Utána *Návay János* következett. Nevét nem találjuk a *Matriculá*-ban. Hogy azonban kétségtőlkül működött Debrecenben, mint plébános, az kitűnik a *Návay-család* adományleveleiből.³

¹ A debreceni r. katolikus egyház vázlatos története. 12. l.

² I. m. 12. l.

³ *Visitatio Canonica* 1823.

A Szent Anna- és Varga-utca szögletén kijelölt telken épült fel a parochia, a piarista atyák kollégiuma és a templom, amint erről Rier Xav. Ferenc kanonoknak és Kölgyessy Ferenc bírónak a debreceni parochiaról 1766 július 2-án készült összeírásából is meggyőződhetünk. A parochia első anyakönyve után tájékoztat bennünket ez az összeírás arról is, »quod Parochiae huius Ao 1715 erectae administratio Die 28a Junii 1730 fuerit P. P. Piaristarum Locali superiori concessa«. Azaz: ennek az 1/15-beu felállított parochiának a kormányzása 1730 június 28-án átengedett a kegyesrendi atyák helybeli főnökének, Megszűnt tehát a világi parochia s megkezdődött a piarista adminisztráció. A piarista atyák ilyenmő ténykedésének közelebbi részletezése feladatunkhoz nem tartozván, ezt mellőzzük s több évtizedet átugorva a 19. század első éveiben kötiink ki.

*

1802 március 28-án — Debrecen város jegyzőkönyveinek bejegyzései szerint — a város főbírája jelenti a tanácsülésben: az előző nap estején értesítette őt a piaristák rektora, hogy a várad püspök kiküldötte, Simon János archidiaconus egy küldöttség élén Debrecenbe érkezett s felsőbb meghagyásra a »Tabellaris formula« szerint össze akarja írni a város lakóit. E megbízást szeretné minél előbb végrehajtani, mert máshova is kell még mennie. A rektor szavaira a főbíró azt felelte, hogy e fontos dolgot rendkívüli ülés elé viszi s e célból ajánlatos, sőt szükségszerű lenne, ha az archidiaconus szándékát és küldetésének célját írásban adná be a Magisztrátushoz. Az archidiaconus eleget tett a főbíró óhajának. Iratában kéri, hogy, mivel a telek, melyen a piaristák temploma helyett a kollégium épült, azelőtt a város tulajdona volt, a város engedte azt át az említett épületek céljára, így megszerezte magának a kegyúri jogot, tehát nehogy hiba kerüljön a tabellába, nyilatkozzék a Magisztrátus: akar-e élni a kegyúri joggal, akarja-e azt gyakorolni, vagy lemond róla? Mivel e kérdésre való feleletadás a főbírói jogkört túlhaladta, s saját személyében választ nem adhatott, azt felelte a rektornak, hogy a választ a legközelebbi gyűlésben adja meg a »Választott Hites Közönség« s addig is, míg a döntés megtörténik, »a Vice-diaconusnak várakozni méltóztassék«.⁴

A »Választott Hites Közönség« másnapi rendkívüli ülésében élénk vita indult meg a kegyúri kérdérről. Voltak, akik mellette nyilatkoztak: de számosabban azok, akik ellene beszéltek. A többség véleménye döntött. Határozták: »írassék meg a diaconusnak, hogy a nemes város a piaristák collegiuma és temploma iránt patronatusi jogot nem tart és nem gyakorol, amint ezt a tanács a Helytartótanács 1792 jan. 26-án kelt rendeletére ugyanazon év május 30-án írt válaszában részletesen jelentette. Mindazonáltal a város a piaristáknak a Romano-catholica parochia adminisztrálásáért az ott való egyházfinak és kántornak, ki egyúttal organista is, ezenkívül a nemzeti iskola Directorának, két professorának és az iskola épületeinek conservatiojára a város cassájából minden évben részt szerint kész pénz fizetést és pénzbeli segedelmet, részint azonkívül naturálékban bizonyos deputátumot ad«.

⁴ Városi jegyzőkönyvek: 1802. márc. 28.

Bár a főbíró rövid idő alatt elkészült a válasszal, azt mégsem közölte a diaconussal, mert az még aznap délután, mikor kérdését a Magisztrátusnak beadta, elhagyta Debrecent. A kegyúri jog kérdésében önhatalmúlag járt el s a kimutatásban úgy tüntette fel a várost, mint a katolikus egyház patronusát. E ténykedésével a kegyúri jog egyoldalú elintézését nyert, amibe a tanács sohasem nyugodott bele.⁵

Fontosnak tartottuk e tény megemlítését, mert az archidiaconus jelentése alapján későbbi időkben a felsőbb hatóságok a templomról és kollégiumról való gondoskodást az *ius patronatus* révén a városra hárították.

A kegyúri jog kérdése körüli vitatkozás csakhamar nagyobb mérveket öltött. 1804-ben a piarista rektor s a parochia plébánosa folyamodott a királyhoz, hogy »dülő félben levő collégiumok és templomuk restauráltassék«. A király elrendelte erre, hogy az épületek legszükségesebb és halasztást nem tűrő hibáit mielőbb hozzák rendbe. E végből ki is küldi a tanács a *aedilis directio* egyik tagját, hogy vizsgálja meg az említett épületek állapotát s tegyen tervezetet a halaszthatatlan javításokról. Mivel pedig az említett templomnak és a kollégium egy részének, amennyiben az parochiális ház gyanánt is szolgál, a kijavítása a városnak *ex iure patronatus* kötelessége, megparancsolta Ófelsége, hogy a javítások költségeit a város saját pénztárából fizesse. A későbbi javításokra vonatkozólag pedig, melyek nagyobb költségeket kívánnak, azonban most még halaszthatók, a kiküldendő *aedile individuum* tartson szemlét, dolgozzon ki költségvetést s tegyen részletes jelentést arról: mennyibe kerülne a javítás s a kiadásokat milyen alapból lehetne fedezni?

Szinte meglező a tanács magatartása. Kiküldi Petróczy Ignác, Simonfi Sámuel szenátort s Komáromi Mihály népszónokot, hogy nézessék meg hozzáértő emberekkel a sürgős javításokat s azokról a költségvetéssel együtt tegyenek előterjesztést.⁶

A munkálatok megkezdése nagyon elhúzódott. Közben az eredeti elgondolás is némi módosuláson ment át. A kollégium egyre rosszabb állapotba került, másrészt a növendékek száma évről-évre szaporodott (1800-ban: 33, 1804-ben: 65). Mind az előbbi, mind az utóbbi körülmény a felsőbb hatóság részéről indokoltá tette a parochiális ház különválasztását a kollégium épületétől.

A Helytartótanács 1805 jan. 22-én kelt rendeletében meghagyja a váradi kanonoki kollégium főnökének, hogy jelöljön ki kanonokjai közül parochusul egy debrecenit, aki a saját jövedelméből fogja magát fenntartani, s aki mellé piarista atyákat rendelnek káplánokul. Munkájukért a parochusi jövedelmekből részesülnek ellátásban. A főnök március 22-én küldött erre választ a Helytartótanácsnak. Válaszában sok és alapos okot igyekezett felhozni e tervezet ellen; szerinte tanácsosabbnak látszik, hogy világi férfiakat jelöljenek ki káplánokul, akik a parochus-kanonokkal egy házban lakjanak, mint másrendű férfiakat, minők a piaristák, arra kényszeríteni, hogy két főnöknek szolgáljanak.

⁵ Városi jegyzőkönyvek 1802. márc. 29.

⁶ Városi jegyzőkönyvek 1804. aug. 1.

Négy nap mulva, március 26-án, a püspök megkapta megjegyzéseire az észrevételeket a Helytartótanáctól. Ennek az iratnak a létrejöttére Benyák Bernát debreceni rektor kérelme szolgáltatott alkalmat. Benyák azt óhajtotta ugyanis, hogy a parochia akkori csekély jövedelmét növeljék valami uton-módon más segéllyel. Mielőtt kérése teljesült volna, Ófelsége tájékozódni akart: vajjon a megnagyobbított piarista kollégiumban lehetne-e a parochus-kanonok számára alkalmas és megfelelő lakást elrendelni, vagy máshol kell építeni? De hol? Ennek az eldöntését rábízták a főnökre, hogy a rendfőnökkel, Dományi Márkkal kölcsönösen egyetértve határozza meg a helyet. A rendfőnök ennek végrehajtására kiküldi Jenovay János debreceni rektort, az elnököt pedig megkéri, ne kívánja, hogy a parochus-kanonok egy lakásba legyen kényszerítve a szerzetesekkel. Ezt az óhaját számos bizonyítékkal támogatja.

Rietaller Mátyás kanonok, akire az elnök rábízta a debreceni ügy véghezvitelét, ajánlatosnak tartja a parochiának a kollégiumtól való elválasztását s az építendő ház számára három helyet jelöl ki: egyiket a kollégium telkén, a kert ama részét, amelyik a templom déli oldala és a szemben levő sövény között fekszik s a kisebbik utca irányában párhuzamosan halad a ker-ten keresztül a nagyobbik utcától kezdve a szomszédos telekig; a másik két telekül a templom szomszédságában fekvő házak helyét jelölte meg. Az elnök ezeket a kijelölt telkeket véleménykérés végett 1805 május 28-án felterjesztette a Helytartótanács-hoz, majd pedig a királyi kancelláriához. A király az emelendő parochia számára a piaristák telkén megjelölt helyet választotta s ezt menten el is rendelte.⁷ Ilyen irányban érkezik le azután a királyi rendelet. Ófelsége tehát különös figyelemmel van a debreceni katolikusok iránt. Érdeklődik a parochiális ház felől. Ő határozza meg a parochia helyét a hozzá küldött tervezeten a kollégium kertjében. Kifejezte egyúttal ama óhaját, hogy mind az építés, mind az építésre szükséges költségek tervezetét mielőbb mutassák be neki. Elrendeli továbbá, hogy a parochiális ház építéséhez és a kollégium bővítéséhez szükséges költségek harmadrészének felét a vallásalap, felét a város fizesse; kétharmadrészét pedig a tanulmányalap és kegyesrend fedezze. A templom és torony javítása az 1775—78. évi királyi rendeletek értelmében a *ius patronatus* alapján a város feladata.

Való, hogy a parochiális ház felépítése, valamint a templom és tornyainak rendbehozatala tetemes megterhelést jelentett a városnak, ha a tanács engedelmeskedik a rendeleteknek. Azonban nem ez történt. A tanács a maga részéről kimondja, hogy pénztára nagy megterhelésére nem képes; külön hangsúlyozza, hogy a *ius patronatus*-t a r. k. egyházzal szemben soha el nem ismerte, ez részéről szokásban soha nem is volt. Különben is az új parochia felállítása szükségtelen, mert az igazgatást a piaristák továbbra is elvégzik.⁸

⁷ *Historia provinciae Hungaricae* S. P. 1802—1816. Kézirat a rendi levéltárban. Az adatok szíves közléséért dr. Friedreich Endre rendi könyvtáros s dr. Jászai Rezső rendi levéltáros uraknak tartozom köszönettel.

⁸ Városi jegyzőkönyvek 1806. november 6.

Elégedetlen volt a város a királyi rendelettel, de elégedetlen volt a rendfőnök is. Mintán kézhez vette a határozatot, 1806 dec. 25-én az elnöknek, majd 28-án a királyi tanácsnak panaszkodik szerényen: igazságtalanság történik, ha a kollégiumtól a hajdan pénzen vásárolt telket, mely után az adót ma is fizeti, elveszik s azon építik fel a házat; a kollégium jövedelme nem elegendő az épület kibővítésére s ha a parochiát elveszik, miután elküldik a szónokokat is, nagyobb lesz ugyan a házuk, de szűkölködni fognak. Az semmiképpen nem lehetett Öfelsége elgondolása, hogy a külső parochus felállítása után piarista atyák legyenek ennek a káplánjai, vagy pedig más intézmény tagjai, mint káplánok a szerzetesi fegyelem akadályozásával ugyanazon tető alatt legyenek kénytelenek élni. Óhajtott volna, hogy vállalja el a nemes tanács a parochusi templomról és szükségéről való gondoskodást. Csaknem 80 éven át jövedelmüknek azzal a részével segítették eddig, amit saját maguktól vontak el. A templomnak, valamint mindazon dolgoknak a birtokjoga azonban, melyek hozzátartoznak, a kollégiumé marad. Ezt a rendfőnök az elnöknek is, a helytartótanácsnak is nyíltan megmondta, azonban hallgatag módon nem mulasztotta el megírni s jóindulatába ajánlani ezt a dolgot az egykori piarista diáknak, Rosos Pál püspöknek, aki Bécsben az udvarnál az egyházi ügyek referense volt. Rosos Pál megtette, amit egy hálás növendéknek az intézettel szemben meg kell tennie, ahonnan a vallásnak és az ismereteknek első elemeit merítette, hogy úgy tárta fei a kollégium és parochia helyzetét, hogy a kancellária s maga a királyi fenség is könnyen beláthatja, miszerint az előbb elmondottak súlyos sérelem nélkül fenn nem állhatnak.⁹

A városi tanács mitsem tud a helytartótanács és a rendfőnök közötti levelezésről. Hangoztatja a törvényeken és köz igazságon alapuló jogait, csak hogy a katolikus egyházra fordítandó kiadásoktól megszabaduljon. Valami véletlen közbelépését várja erős akarattal. Valami véletlent vár a viszonyok más irányba való terelésére. Mikor azonban ez a véletlen egyre késik s a tanács maga is belátja, hogy »a város jussai oltalmát remélt közbejövételtől függőben tartani tovább nem bátorságos,« mert »a városra kárt és terhet vonhatna maga után,« szükségesnek tartja a már meghozott javaslatot mielőbb megtenni és elküldeni.

Míg egyrészt a tanács szabadulni akar az építési költségektől a *ius patronatus* visszautasításával, másrészt kiküldi Rakovszky Dániel szenátort a r. k. parochia építésére szükséges költségek hitelesítésére. A tanács bizonytalanságát mutatja ez az intézkedés: nem egyezett bele az építkezés költségeinek fedezésébe, a *ius patronatus*-t nem ismeri el magára kötelezőnek. mégis kiküldi ellenőrzőként a szenátort olyan dologhoz, amiről nem akar tudni.¹⁰

A tanácsnak a kegyuri jog elleni tiltakozását nem vették tudomásul a magasabb fórumok. S míg a parochiális ház építé-

⁹ Dr. Friedreich Endre rendi könyvtáros úr szíves közlése.

¹⁰ Városi jegyzőkönyvek 1807. aug. 5.

sétől húzódozik, azalatt megvalósul Rietailer Mátyás terve. Megérkezik a világi parochia felállításáról szóló királyi rendelet. I. Ferenc 1807 aug. 11-én kelt leiratában Molnár József zilahi parochust kinevezi debreceni plébánossá s egy személyben Szent Lászlóról nevezett kispópstá.

A királyi rendelkezés főbb pontjai: 1. A hívek lelki gondozására a parochus mellé két káplánt rendel: egy magyart s egy németet. 2. A piaristák templomát a parochia is használni fogja, ezért a templom sekrestyéjéhez egy másikat is építenek. 3. A kollégiumnak a parochia részére elvett telkét egyenlő értékűvel kárpótolják. 4. A parochiális ház a város jövedelméből épül. 5. Edényekre s a többi szent felszerelésre, a templom díszítésére a Szent László kispópostság jövedelméből 6000 forintot fordítanak. 6. A piaristák debreceni kollégiumának valamennyi telkét, érdemeiknek elismerésül, adómentesnek jelentik ki; a kollégium azonban nem akart szabadulni az adótól, nehogy ezáltal elessék azoktól a jogoktól, amik őt birtoka következtében a városban megilletik.

A királyi intézkedés eme szavaiból világosan következik a debreceni parochia piarista jellegének megszűnése, illetve ennek világi jellegűvé való átalakítása.

Ez az intézkedés nem jött váratlanul, amint ezt mindjárt látni fogjuk.

1785 körül — írja Molnár József 1812-ben a városi tanácsnak a világi parochia felállítása ellen tett felterjesztésére — Debrecen város tanácsa II. József császárhoz kérelmet terjesztett, melyben azt sürgette: *rendelje el Őfelsége, hogy a piarista atyák csupán a tanítással foglalkozzanak, a római katolikus egyház pedig örök időkre világi papokra bízassék.* Molnárnak magának erről a dolgról részint közvetett, részint közvetlen tudomása van. Közvetlen, mert a későbbi tárgyalások során az ő nevét is sokszor emlegették; közvetett, amennyiben Kovács Mihály deszignált parochustól nyerte értesüléseit. Ezenkívül megjelöli azokat a forrásokat, melyek igazolják állításának valóságát. Ezek a források: a debreceni tanács jegyzőkönyvei; a bécsi császári-királyi levéltár s a váradi püspöki irattár. Idő: 1785 körül. A megnevezett három hely közül leghozzáférhetőbb a debreceni levéltár. Azonban itt baj van, mert a város jegyzőkönyvei ezekből az évekből hiányoznak. Molnár állítását nem ellenőrizhetjük. Hátra van a bécsi császári-királyi levéltár s a váradi püspöki irattár. Utóbbiban az imperium-változás következtében minden ilyenmő tapogatózás eredménytelen; a bécsi irattár e korbéli adatainak pontos átnézése is sok akadályba ütközik. A pozitívum helyett tehát — egyelőre — negatívumhoz jutottunk s így kénytelenek vagyunk feltevésshez folyamodni: fel kell tételeznünk, hogy csakugyan van valahol ilyen vonatkozású irat. De hol keressük ?

A tanács kérelmét II. József kedvezően fogadta s külön leiratban utasította a váradi püspököt: küldjön Debrecenbe két egyházi férfit a tárgyalások végett. A két kiküldött: Kende László és Fináczy Ignác csakhamar meg is érkezett. Összeültek a főbírói házban a tanács kiküldötteivel s részletes tervet dol-

goztak ki a tanács kérelmének végrehajtására. A nagy körültekintéssel kidolgozott tervezetet három példányban készítették el. Molnár, mivel maga sem ismerte közelebbről, nem ad róla körülményesebb tájékoztatást, csupán nagy általánosságban említi: a megállapodás lényege, hogy a parochia vezetése a piaristák kezéből világi parochus kezébe megy át. A parochus három káplánt kap segédül. Káplánokul Molnár József, Thesarovich Gábor s Lajos János, parochusul Kovács Mihály volt kijelölve s mint ilyen már meg is erősítve. A tanács messzemenő támogatást helyezett kilátásba: felajánlotta önként, hogy a parochus és káplánjai fizetését saját pénztárából teljesíti (e nagylelkű elhatározását egyedül a konzul, a katolikus Meszena Sándor ellenezte!), felajánlotta a parochus és hívei számára saját régi templomát, mely hajdan katolikus templom volt. A parochusnak a fizetésen kívül természetbeni járandóságot is ajánlott: búzát, zabot, szénát, fát, sőt.

A szenátus által elfogadott tervezetet elküldték a császárhoz, aki azt megerősítette. Megvalósításra azonban nem kerülhetett sor, mert kitört a török háború. A megkezdett építkezéseket s a parochiális ház építését függőben hagyták a békekötésig.

A császár halála pedig — fájdalom — írja Molnár — dugába döntötte a tervet. Maradt minden a régiben.

Abból az időből valók Molnár eme észrevételei, mikor a városi tanács s a saját személyében képviselt egyház a parochiális ház felépítését illetőleg a kegyúri jog kérdésében megegyezni nem tudott. A tanács nem akart hallani a kegyúri jogról. Molnár hiába hozza fel érvül, hogy amikor a császár hozzájárulását adta a szenátus kérelméhez, a város magára vállalta a kötelezettséget, hogy a parochusnak szállást és fizetést ad.

Mint látjuk, a királyi elhatározás előzményei elég messze nyulnak vissza a multba. A tanács óhajtott, sőt kérte a világi parochia felállítását s mikor annak felállítása a parochiális ház felépítésének kötelezettségével megvalósult, maga tiltakozott ellene. Mint látni fogjuk, a tanács eme eljárásának meg van a magyarázata.

A világi parochia felállítása tehát tényvé vált. A királyi rendelet megszövegezése előtt, a királynak az volt a szándéka, mint egyik forrásunkban olvashatjuk, hogy világi pap kerül a parochia élére, ellenben a melléje rendelendő két káplán a piaristák közül kerül ki. Megtartják parochiális jövedelmüket továbbra is s a lelki szolgálatok intézésében engedelmeskedni tartoznak a parochusnak. Közben azonban több olyan körülmény merült fel, amelyek kétségessé tették a világi parochus és a piarista atyák közti békés együttműködés lehetőségét. Aggodalomra adott okot az a tény, hogy ha valóra válik a gondolat s rendi papok működnek káplánokként, akkor ezekre nézve megszlik a joghatóság a parochus és a rektor között. Ez pedig a fegyelem, első sorban a rendház feje iránti fegyelemnek a meglazulását vonja maga után. A parochusnak engedelmeskedvén, megbomlik a köteles alárendeltségi viszony. A piaristák intézményeinek az a sajátsága, hogy az atyák pusztán az ifjak iskolai nevelésével foglalkozzanak.

Ilyen előzmények után a rendi káplánok terve elesett s ténynyé vált a világi káplánok alkalmazása. A parochus mellé az egyház állapotának megfelelően két káplánt rendelnek, akik közül az egyik magyar, a másik német nyelvű lesz.¹¹ Kötelesek teljesíteni a lelki kötelességeket; részt vesznek a parochussal együtt a parochia kormányzásában, elmondják a szokásos szentbeszédeket és a hitvallást mind a parochia, mind a piaristák kollégiumának közös használatára szolgáló templomban. A káplánok és a templom szolgáinak fizetését a parochus fogja teljesíteni, ugyancsak ő gondoskodik a szent felszerelésekről, valamint az istentiszteletek végzéséhez szükséges anyagi dolgokról is. Hogy pedig a világi káplánok az evangéliumi közösség mellett hivatásukat örömmel teljesíthessék, a parochus a lakáson, élelmezésen s más házi szolgáltatokon kívül évi fizetést ad mind-egyiknek, fejenként 150 forintot.¹²

A templom, mely valójában a piaristák kollégiumához tartozik, parochusi használatokra is szolgál, anélkül azonban, hogy az istentiszteletek rendjében akár a piaristák, akár a parochia részéről kölcsönös akadály keletkeznék. Ezt a rendet a kegyes királyi rendelkezés a piaristák főnökével egyetértve állapította meg s hogy a piarista atyák, valamint a parochus a lelkiszolgálatokat zavartalanul végezhesék, sekrestyét építenek a templom rendi papság egymás közötti viszonyát meghatározzák. 1807-ben megkötik a szerződést, a parochiát és annak tartozékait átadják oldalához, hol külön-külön tartják szent eszközeiket (ruha, edény, stb.), melyek azonban továbbra is a piaristák tulajdonában maradnak. Közös használatra újak beszerzéséről s általában minden — az istentiszteletek végzéséhez szükséges — dologról a parochus gondoskodik a kisprépostság jövedelméből.¹³

A két királyi rendelkezés tehát — mint látjuk — megadja a keretet, amelybe bele kell illeszkednie mind a rendi, mind a világi papságnak. Egerváry Ignácnak, a kegyesrendiek akkori főnökének ezek után nem okozott nagy gondot azoknak a feltételeknek pontokba foglalása, amelyek Debrecenben a világi és a Molnár személyében képviselt világi papságnak. Elatin nyelvű szerződés magyar fordítása, inkább az értelemre, mint a hű visszaadásra törekedve, a következőképen hangzik:

Szerződés főtisztelendő Molnár József nagyváradai kanonok, Debrecen város első parochusa és utódai, valamint főtisztelendő Egerváry Ignác, a kegyestanítórend főnöke, ugyanazon rend magyar tartományának képviselője között. Ófelsége, I. Ferenc apostoli magyar király akaratából kifolyólag ugyanazon atyák saját templomuk használatát ugyanazon főtisztelendő kanonok és debreceni parochusnak, valamint utódainak, míg a szükség kívánja, lekipásztorkodás céljára és a plébániai munka végzésére átengedik eme feltételekkel:

1. Mind a templomnak, mind a harangoknak, a mostani vagy újonnan építendő orgonának, valamint a kriptának s mindazoknak a dolgoknak, amelyek a templomhoz tartoznak, tulajdon-

¹¹ Resolutio regia 1807. aug. 11. L. Resolutio regia 1805. jan. 22.

¹² Resolutio regia 1807. aug. 11. 4. pont.

¹³ U. a. 5. pont.

jogát rendünk fenntartja s a jövőben is fenn fogja tartani ; ezt a tulajdonjogot ránk nézve maga a kegyes királyi rendelkezés is elismeri s csak azt nyilvánítja ki a 2. pontban, hogy templomunk a plébánia hivatalos istentiszteleti ténykedéseinek használatára fog szolgálni, amint a kegyestanítórend ilyenemű lelki szolgálatainak is használatára szolgál s fog a jövőben is szolgálni.

2. A harangoknak és egyházi szereknek az istentisztelet céljaira való szükséges használatát elismerjük, de az ebből származó jövedelmeket a jövőben a kollégium számára fenntartjuk, mint olyanokat, melyek arra szolgálnak, hogy az alapítvány szűk jövedelmét kiegészítsék; hasonlóképen a kollégiumot illeti a kriptából származó jövedelem is.

3. A templomnak a parochus részére való átengedése magával vonja azt a kötelezettséget, miszerint gondoskodni fog, hogy a templom mind kívülről, mind belülről, ahányszor csak a szükség kívánja, javíttassék (valamint a tornyok), festessék, tisztán tartassék.

4. Hasonlóképen, ha a harangokat újra öntik vagy pedig új orgonát állítanak, a költségeket a Szent Lászlóról nevezett kispripostság viseli; mind az orgona, mind a harangok bevezetendők az istentisztelet céljaira szolgáló templomi leltárba. A kegyes királyi rendelkezés 1. pontja a leltári felszerelésről való gondoskodást a kispripostság kötelességéül jelöli meg.

5. Ugyanannak a kegyes királyi rendelkezésnek 2. pontja előírja, hogy a gyertyákat, tömjént, bort, olajat és ostyát a szentáldozáshoz a parochus és káplánjai, valamint a kegyes atyák közös használatára ugyanazon kispripostság jövedelméből kell beszerezni.

6. Nem különben a templom szolgálói, mint: kántor, egyházi, takarítónők közösen állanak mindkét fél rendelkezésére. Ezek közül, akinek naponkénti szolgálata van a templomban, mint az egyházfinak, annak mind a parochus és káplánjai, mind a kollégium atyáival szemben meghatározott időben kötelezettsége lesz. Az órák meghatározását mindkét fél megmondja az egyházfinak. A templom szolgálóinak szükséges fizetésére a kegyes királyi rendelkezés 1. és 2. pontja a Szent Lászlóról nevezett kispripostságot kötelezi.

7. A templomi szent felszerelés, mint: szent edények, szentségtartók, kelyhek, keresztek, mindennemű és értékű felszerelés, valamint a szent ruhák, s a többi ruhaneműek, akár vászomból készültek, akár gyapjuból, amiket használtak, a jövőben is az atváké maradnak. A parochus azonban minden ilyfajta szent edénvről, ruháról s bármily néven nevezendő, használandó vagy alakú egyházi felszerelésről a saját és káplánjai használatára a már említett kispripostság jövedelméből fog gondoskodni mind a jelenben mind a jövőben, amint ezt a kegyes királyi rendelkezés 2. pontja elrendeli.

8. Hogy pedig atváink s a parochus és káplánjai között a lelki szolgálatok végzése körül minden összeütközés elkerülhető legyen, amint ezt a kegyes királyi rendelkezés is érinti a 2. pontban, a templom oldalára építendő külön sekrestvékben őriztetnek ugyanazon szent ruhák és edények. Ilyenfajta dolgokra igényt a felek sohasem fognak tartani valamint azokra a másfajta javakra sem, melyek bármelyik félnek bárhonnan juttat-

latni vagy adományoztatni fognak, vagy már juttattattak vagy adományoztattak.

9. Az atyák és a parochus közötti kölcsönös egyetértés előmozdítására, táplálására s a költségek megkímelésére, amik a kegyes királyi rendelkezés 2. pontja szerint a templom másik oldalán építendő új sekrestyére lesznek fordítandók, rendfőnkünk átengedi a sekrestye használatára azt a két félkör alakú ablakokkal ellátott szobát, ami a kollégium könyvtára alatt van, főképen a főtisztelendő kanonok és debreceni első parochus iránti tekintetből, midőn jelen szerződés megkötött, a jövőben is érvényben marad.

10. A templom, valamint az oltárszekrény ajtajának kinyitására a parochusnak is, meg a kollégiumnak is meg lesz a maga kulcsa, hogy mindkét fél, ha a szükség kívánja, azokat azonnal használhassa. Mindegyik fél a saját használatára rendelt sekrestye kulcsát tartja magánál, de nem a másikét.

11. Alapítónknak, Calasanzi Szent Józsefnek, valamint a templom szentelés s a templom védőszentjének megünneplésében közöttünk egyik részről sem lesz akadály, hogy ezeket az ünnepeket rendünk szokása szerint 9 órakor ünnepelhessek meg. Azonkívül szokásos ünnepeink énekes misénk: mint a Szentlélek segítségül hívása az iskolai előadások megkezdésekor vagy az Ambrosianus-himnusszal egybekapcsolott hálaadás azok befejezésekor vagy egyéb alapítványi, kötelező vagy bármi más, a jövőben végzendő misék akadályozva nem lesznek.

12. Ifjúságunk részvételével mind ünnepeken, vasárnapokon, mind a tanítási napokon meghatározott időben mondani fogunk egy szentmisét. A többi szentmise elmondása atyáink számára nincs időhöz kötve.¹⁴

A szerződő felek közül, mint ez a szövegből is kiérezhető, előnyösebb helyzetben a piaristák vannak, hiszen ők a tulajdonosok. Jogot nagymértékben tartanak fenn a maguk számára, ennek megfelelően rőjják a parochusra a kötelezettségeket is.

Szorosabb értelemben véve ellenszolgáltatást az atyák alig kapnak. Az engedékenységből annyira mennek, hogy mivel az adminisztrációban ezentúl részt nem vesznek, lemondanak önként a csekély stólaris jövedelemről is. Csupán azt kötik ki, hogy a parochiális ház építésére átengedett telkek kárpótlására a parochia javai összeírásában megjelölt telkek, melvékért eddig 40 forint bért fizettek, méltányosság címén továbbra is náluk maradnak, ha az átengedett telkekkel egyenértékűnek veszik s mint ilyet a piaristák is elfogadják.¹⁵

Említettük előbb, hogy a királyi tetszés Molnár Józsefet helyezte ide parochusul. *Molnár József* az erdélyi Fehér megyé-

¹⁴ Az eredeti szerződés nincs meg. Másolata vagy fogalmazványa a kegyesrendiek központi levéltárában. Sem keltezés, sem aláírás, sem pecsét nincs rajta. Záradéka: „Quae omnia in duplici exemplari descripta et ab utroque parte approbata, sigillorumque oppressione ac nomine subscriptione roborata et firmata transegimus Debreczini, Die . . . Mensis . . . Anni . . .” Dr. Friedreich Endre rendi könyvtáros és dr. Jászai Rezső rendi levéltáros urak szíves közlése.

¹⁵ I. királyi rendelkezés 6. pontja.

ben született. Theológiai tanulmányait Váradon végezte. Ugyanott 8 évig káplán volt. Később zilahi plébános lett s középszonoki vicediaconus. Mint ilyen 18 évig működött. Debreceni parochussá való kinevezésekor 48 éves. Miután esküjét a váradi káptalan előtt letette,¹⁶ 1808 november 3-án délelőtt elhunyt Fúrta-ról Debrecenbe, hova még aznap este megérkezett. A harmincados-utcában levő Reviczky-téle házat bérelte ki a saját és káplánjai számára 1000 forintért egy évre.¹⁷ Még Fúrtán kért püspökétől két káplánt, akik segítsék őt Debrecenben, az Úr szőlejében való munkálkodásában.¹⁸

Az új parochus első ténykedéséről 1808 november 11-én emlékezik meg a parochia anyakönyve. Azt olvashatjuk, hogy »Rssimus D. Parochus Joseph Molnár sepelivit Andream Kiss«. 15-én pedig »baptisavit in filiali Samson natam Juditham Ferenczy«.

A királyi rendelkezés (1807.) 4-ik pontja előírja, hogy a parochus mellé rendelendő két káplán közül egyik a német, másik a magyar nyelvben jártas legyen. Eszerint a megnevezésük is: *cooperator germanicus*, illetve *cooperator hungaricus*. A *cooperator germanicus* Debrecen polgárságának a 19. század elején még elég tekintélyes elemét alkotó német nyelvűek lelki szolgálatait látta el, míg a *cooperator hungaricus* a magyar nyelvű szent cselekmények elvégzésében segítette a plébánost.

A szent beszédeknek ilyen kétnyelvű tartása kissé talán feltűnő, hiszen Debrecen néhány száz esztendő óta úgy szerepel a köztudatban, mint a legmagyarabb város. A 18. század elején azonban megindul lassan az idegen elemek beszívárgása a bécsi kormány telepítési politikája következtében. Számptalan idegen kereste fel Debrecen, különösen iparos és kereskedő. Bár a város a Helytartótanács kérdészködéseire több ízben kijelenti, hogy a város nem szűkölködik sem iparosokban, sem kereskedőkben, más szóval: semmi szükség sincs, hogy ide idegenek jöjjenek. Azonban hiába. A város polgárainak névkönyve — *Matricula Civium* —, a római katolikus egyház anyakönyve azt mutatják, hogy a városi tanács válaszainak a Helytartótanácsnál nem sok eredménye volt. Hozzávetőlegesen 5—600-ra tehetjük a mult század elején Debrecenben élő németek számát. A nagy többség katolikus volt. Ezek részére is kellett szent beszédéről gondoskodni. Kívánságaikat a felsőbb hatóságok közbenjárására a plébános nem hagyhatta figyelmen kívül. számukra tehát külön szónokot alkalmazott. A 18. században többször előfordult, hogy a gyönyösi ferencesek eljöttek Debrecenbe szent beszédet tartani a katonaságnak (1767., 1772., 1776.). A piaristák között is volt a *concionator hungaricus* mellett *concionator germanicus*.

A debreceni parochia egyik *cooperatora Braun József* volt. 1808 december 19-én emlékeznek meg róla először az anyakönyvi bejegyzések. Braun a pesti központi szeminárium jelesen végzett növendéke. Jártas mind a magyar, mind a német nyelvben. Miklósi püspök meglehangú levélben ajánlja őt Molnárnak, akit

¹⁶ Visitatio Canonica 1817.

¹⁷ Jenovay János rektor jegyzése a Historia Domus-ban. (Kézirat. Rendi levéltár.) Dr. Friedreich Endre levéltáros úr szíves közlése.

¹⁸ Egyházmegyei levéltár. No. 289. 1808. nov. 3.

kér, hogy fogadja az ifjút szeretettel s vezesse be a szent cselekményekbe. Ugyanakkor kért Molnár egy magyarnyelvű káplánt is. Püspöke azt írja, másik káplánt nem küldhet, mivel nincsen idősebb növendék a szemináriumban. A diaconus, Vámosy Zoltán csak január végén lép presbiteri sorba. Azonban szónokolhat, keresztelhet, temethet s más funkciókban is segédkezhetik, ha elfogadja, elküldi.¹⁹

Püspöke rendelkezését Molnár alázattal s a küldött cooperatort szeretettel fogadja. A diaconus helyett azonban káplánt kér, akár Lengyel Józsefet, akár más valakit, csak áldozópap legyen, mert itten sok az akatolikus, s a bárdolatlan nép közt, aki nem tud különbséget tenni magasabb és alacsonyabb rendű papok között, könnyen botrány keletkezhetik abból, valamint megvetés is, mikor látja, hogy olyan szónok van, akinek szabad szónokolni, de misét bemutatni, gyóntatni, utolsó kenetet feladni nem.

Azonkívül, mivel itten, különösen nagy vásárok idején sok a tót, kéri, hogy *Jalcsai Ambrus* piarista atyának, az itteni iskola költészettanárának, kit ő is megvizsgált s megfelelőnek talált, ebben a hitközségben is legyen iurisdictionis-ja. Jalcsai páter tökéletesen jártas mind a magyar, mind a szláv nyelvben.²⁰

Miklósi püspök Molnár kérésére elküldi melléje cooperatori minőségben *Lengyel Józsefet*, akire Váradon is nagy szükség volna. Barátságos szeretetébe ajánlja s kéri, hogy most már két cooperatora lévén, törekedjék, hogy mind Ófelsége, mind a hívek várakozása kielégülést nyerhessen.²¹ Molnár nevével először 1808 dec. 14-én találkozunk először az anyakönyvekben. »Joseph Lengyel *coop. hung. baptisavit*«.

Molnár ettől kezdve harmadmagával intézi nem nagyszámú híveinek lelki vezetését. Felmerül az a kérdés: vajjon mennyi lehetett a katolikusok száma Debrecenben a világi parochia felállítására körül. 1807-ben? E kérdésre csak valószínű választ adhatunk. Feltevéshez folyamodunk. A 18. század hatodik tizedéből való összeírás szerint 1756-ban volt Debrecenben 334 katolikus vallású lakos, akik közül gyónáshoz és áldozáshoz járulhatott 247, kathekizmusra járt 49. 1757-ben 345 katolikus lakik a városban. A gyónás és áldozás szentségéhez járulhatott 263; a kathekizmust tanulók számában eltérés nincs, azok száma most is 49. A következő évben az előző évi 0.03% gyarapodással szemben már 0.16% emelkedést látunk, amennyiben az összeírás 1758-ban 391 katolikusról emlékezik meg. A gyónást és áldozást elvégezhetőek száma 29-cel szaporodott, míg a kathekizmust tanulók száma 10-zel emelkedett. Ettől kezdve 1823-ig nincsenek összeírásaink. 1823-ban a Csáky László gróf püspöki vicarius által aug. 31-én tartott *Visitatio Canonica* idején a debreceni parochia híveinek száma 1432. Ha tekintetbe vesszük, hogy 1756-tól 1823-ig a gyarapodás számokban kifejezve 1102. az évi átlagos szaporodás 16; 1823-tól 1831-ig ez a szám 1432-ről felemelkedik 1560-ra. Számokban kifejezve a gyarapodás: 228; százalékban évenként 28. Ezek alapján a katolikus hívek számát 1807-ben — az éven-

¹⁹ Egyházmegyei levéltár, ad. 289. 1808. nov. 11.

²⁰ Egyházmegyei levéltár, ad. 297. 1808. nov. 15.

²¹ Egyházmegyei levéltár, ad. 297. 1808. nov. 21.

kénti átlagos gyarapodást 20-nak véve — kb. 1112-re tehetjük. Nemzetiségi megoszlás: kb. 55% német s 45% magyar.

*

Molnár, az új parochus, megkezdett munkáját nem folytathatta zavartalanul. A városi tanács részéről többször merültek fel ellentétek, melyeknek kiküszöbölése nem ment simán. Sok nehézséget okozott a kántor és egyházi járandóságainak a kérdése. Molnár beadvánnyal fordul a tanácshoz; elmondja, hogy a városgazdák nem akarják kiadni a kántornak és az egyháznak a járandóságot, mert a tanács megtiltotta ezt nekik. Hivatkozik kinevezési iratára, mely szerint az idevaló parochiát minden jövedelmével együtt nyerte a királytól. A jövedelmekhez pedig hozzátartoznak a természetbeni járandóságok is. Kéri tehát ezeket kiadatni.

A tanács kifogásokat emel a kérés teljesítése ellen. Elismeri, hogy a piaristáknak, mint a helybeli parochia adminisztrátorainak, a kántornak és egyháznak 1887-től adja a járandóságot, de siet kijelenteni: ezt azért tette, mert a piaristáknak nem volt telkük, amiből magukat fenntarthatták volna; mivel a parochia igazgatását most átadták a plébánosnak, azért van a kisprépostsággal összekötve, hogy annak jövedelméből fedezzen minden költséget; fizesse abból az egyház szolgálait. Hivatkozik egyúttal a helytartótanács augusztus 11-én kelt rendeletére, amit ha szem előtt tart a plébános, maga is belátja, hogy a város ezentul járandóságot fizetni nem tartozik.²²

Az ügy a Helytartótanács elé került. Hiába rendelte el, hogy hasítson ki a plébánosnak 12 hold földet; adjon neki járandósága gyanánt 12 szekér szénát, 12 öl fát, 24 mérő kétszeres búzát; nemkülönben adja ki a kántornak és egyháznak is az eddig élvezett járandóságokat.

A tanács nem engedelmeskedett. E helyett elrendelte: »keressék ki az ide tartozó előző aktákat is, hogy azoknak kombinációjából meg lehessen határozni, micsoda lépést szükséges tenni ezen dologban.«²³ A hosszú huza-vona 1817-ben ért véget: a tanács kénytelen volt kiadni kamatostól az elmaradt deputátumot.

Másik dolog, ami mai napig függőben van, a parochiális ház felépítésének kérdése. Világi papság vette át a parochia vezetését, a parochusnak szüksége volt lakásra. Nem lakhatott a düledező piarista kollégiumban.

Molnár is, Miklósi püspök is több ízben fordul a tanácshoz s kéri, hogy a Helytartótanács rendelete értelmében küldjön ki kebeléből valakit, hogy az építésben jártas ember s a kőművesek mesterének társaságában a parochussal kidolgozzák az építendő parochiális ház tervét, hogy ezt kegyes megerősítésért mielőbb bemutatthassák a Helytartótanácsnak.²⁴

A tanács azzal odázza el a kérdést, hogy 1807. augusztus 8-án felíratot intézett ebben az ügyben a Helytartótanácsához s míg

²² Városi jegyzőkönyvek 1809. jan. 27.

²³ Városi jegyzőkönyvek 1809. nov. 22.

²⁴ Városi levéltár. Fogalmazvány. 1807. okt. 28. 356. sz.

onnan a válasz meg nem érkezik, nem bocsátkozhatik tárgyalásba sem a parochussal, sem a püspökkel.²⁵

A Helytartótanács felszínen tartja a kérdést, több rendelkezése arra a lépésre buzdította Miklósit is, Molnárt is, hogy a királyi rendelkezés megvalósul s a debreceni parochia új hajlékot kap. Mint láttuk, Litsmann a tervezetet elkészítette; később megbízói kívánságához képest több változtatást eszközölt rajta. Erről a részről tehát az építésnek nem lett volna akadály. A költségek előteremtése volt a kerékkötő. Miklósi püspök küld 3 ezer forintot az építésre. Molnár erre azt állítja, hogy a Helytartótanács szerint a parochiális ház felépítése Debrecen kötelessége. A tanács vonakodik új épületek felállításától, mert ennek költségei százezer forintnál is többre rugnának, de arra hajlandó volt, hogy az építendő parochiális ház helyett felajánljon egy másik kész és alkalmas házat a parochus számára.²⁶

Először az árvanevelőházat ajánlja fel (Domus Orphanotrophialis), majd a ferencesek kolostorát. A parochus azonban nem fogadta el, azt mondta, hogy a király által elrendelt új építéstől nem térhet el.

Az ellentétek közben nagyon kieleződtek, különösen akkor, mikor a tanács Molnár többszöri sürgetésére nyíltan kimondta, hogy nem gondoskodik a parochiális házról. A tanács eme kijelentése szorult helyzetbe hozta Molnárt. Féhn József házát bérelte parochusi lakás gyanánt. A bérletet felmondta abban a reményben, hogy a tanács gondoskodni fog számára lakásról. Beadványban kérte a tanácsot, intézze el valamiképpen a szállás ügyét. Igéretet kapott, de a szállásbért újabb három s később még két évre a sajátjából kellett kilizetnie. Vigasztalta ugyan püspöke, hogy a szállásért fizetett összeget a városi tanács meg fogja neki téríteni, mert a Helytartótanács ezt elrendelte, a fizetésből azonban nem lett semmi.²⁷

Molnár a békeség kedvéért, mikor látta, hogy a tanáccsal nem boldogulhat, a parochiális házra vonatkozólag eltér a felsőbb rendelkezéstől, megelégszik egy ideiglenes lakással is s a szállásbér fizetése ügyében döntsön majd a Helytartótanács. Egy évre kifizeti a sajátjából, nehogy a katolikusok parochiális ház hiányában saját páztoruktól meg legyenek fosztva.

A városi tanács a Helytartótanácsnak 1809. okt. 3-án kelt rendelete ellenére a parochiára hárítja az építés terhét. Hol van itt a parochus, parochia nélkül — kérdezi Molnár. — Századok óta hallatlan, — írja tovább, — hogy parochus legyen valahol parochiális ház nélkül. Milyen szerencsétlen ő, kit ez a hallatlan szerencsétlenség saját bűne nélkül ért Debrecenben! Elhatározta, ha nem tud eleget tenni a királyi tanács rendelkezésének, bármely parochiára elmegy, minthogy ilyen, senkitől semmit elismerni nem akaró tanács alatt a katolikus egyház súlyos meggyalázásával, utódai kárával, templom, parochia és nyáj nélkül

²⁵ Városi jegyzőkönyvek. 1807. okt. 29. Egyházmegyei levéltár. 1807. okt. 29. No. 328., ad. 328.

²⁶ Egyházmegyei levéltár. No. 208. aug. 12. 1808.

²⁷ Egyházmegyei levéltár, ad. 308. 1811. okt. 5.

továbbra is itt maradjon. Határozzon tehát a provicarius: bérlete lejárván, elhagyja-e Debrecent vagy pedig a mostani szük szállásért kötelezze magát és utódait évi 5000 forint bér fizetésére.²⁸

Molnár elkeseredett hangú levelét megértően fogadja a provicarius; a debreceni tanács eljárását ő sem helyesli; de nem helyeselheti Molnár szándékát sem, hogy el akarja hagyni a nyáját. Ő is azt mondja, amit előbb a püspök, béreljen ki sajátjából parochiális lakást, a tanács meg fogja majd téríteni, mert ehhez joga van.²⁹

A tanács makaes ellenállása megtörik. 1811 júliusában hatalmas tűzvész pusztította a várost. Azzal érvelnek most: ne kívánja a parochus a szállásbér fizetését, mert a pénztár üres s »több-több terheknek elviselésére egyátallyában elégtelen, úgyannyira, hogy annál fogva a megégett, legszükségesebb közönséges Épületeknek reparációja is fenn akadt«. Tudják másfelől, hogy a helyi parochia Őfelsége által gazdagon vagyon dotálva.³⁰ Egyszersmind azt ajánlják, fogadja el a parochus saját maga és káplánjai számára a *Rozgonyi* házat szállásul. Mivel ez nem a legjobb állapotban van, »reparációjára és úgy elkészítésére, hogy mindenképpen alkalmas quártély lehessen, idő és sok költség kívántatik, annakokáért azon kérjük a Főtisztelendő Urat, méltóztasson a mostani lakó helyét továbbra is megtartani.« A ház bérét illetőleg az a kérésük: a szenátus jelentést tesz majd ilyen irányban a Helytartótanácsnak is s előadja mindazon okokat, melyek akadályozzák a várost a parochiális ház felépítésében. A városi tanács gyakori kifogásaiból Molnár püspök azt következteti: a város törekvése oda irányul, hogy a debreceni r. k. parochiát visszasüllyesse előbbi állapotába. Hogy ez meg ne történhessék Lányi József udvari agenshez fordul, s a vallás javára és gyarapodására való hivatkozással kéri, akadályozza meg a város ellenvetéseit és sürgesse a várost a parochiális ház építésére s addig is, míg az elkészül, a parochusnak és káplánjainak szükséges szállás adására.³¹

Ennek a lépésnek nemsokára mutatkozott az eredménye. Őfelsége elrendelte a Helytartótanács útján, hogy »a T. P. Piaristák a gyermekek tanítására lévén rendelve, az ezen városba királyi Resolutio mellett behozott Rom. Catholicus Parochus a maga Hivatalába továbbra is megmaradjon; a Magistratus a Plebánus és káplánnyai számára az úgy nevezett Rozgonyi Házat mindjárt interimalis lakóhelyül készíttesse el.«

A tanács erre a rendelkezésre kiküldi a főbirót és polgármestert, hogy az »u. n. Rozgonyi Házat megvizsgálván, tegyenek tudósítást arról, hogy abban némi szükséges reparációk kívántatnak arra nézve, hogy a Fő Tisztelendő Plebánus Urnak s káplánnyainak interimalis Lakó helyül szolgáljon.«³²

²⁸ Egyházmegyei levéltár, No. 308. 1811. okt. 6.

²⁹ Egyházmegyei levéltár, ad. 308. 1811. okt. 14.

³⁰ Egyházmegyei levéltár. 1811. okt. 11.

³¹ Egyházmegyei levéltár, ad. 99. 1812. márc. 7.

³² Városi jegyzőkönyvek. 1813. okt. 2.

1814 őszen költözik a parochus a Rozgonyi házba. Bár hiányzik még egy vendégszoba, valamint a cselédség számára egy kis téliszoba. Molnár mégis meg van vele elégedve. A generalis vicariushoz küldött levelében hajlékát a következőképpen írja le: Az épület a Szent Anna utcára néz. Van benne 1. tisztességes káplán szoba, 2. elég tágas ebédlő, 3. kisebb háló a parochusnak, 4. ugyanolyan nagyságú szoba két ablakkal könyvtárnak; valamennyi ujonnan épült, s az udvar felé néz, 5. a könyvtárhoz csatlakozó nappali szoba, 6. a konyha, 7. éléskamra, 8. szolgáló szobája, 9. a másik káplán szobája. Ez utóbbiak a régi épületből vannak átalakítva. Valamennyi egy tető alatt. Külön áll cserepes tető alatt két kisebb szoba; az előző télen javították, még nedves. Van egy füstös, de elég rendes konyha közepén a személyzet számára. Az udvaron van egy régi istálló, benne néhány kocsi; vályogból épült, ki van javítva. Az istálló mögött elég tág kert terül el. A folyosó s az ebédlő között van néhány pincszerű, földalatti melegedőhöz hasonló konyha. Van egy télen alig használható nyári pihenő. A pince régi; az udvarra néző szobák alatt fekszik, jó és elég tágas. A ház falai azonban nedvesek s a jövő nyárig kívülről nem lesznek bevakolva. Azok a részek, amelyeket alkalmas időben építettek, szárazak. Reméli, anélkül, hogy állandóan fűteni kellene, nem szív fel magába nedvességet s az egészségre nem lesz ártalmas a benne való lakás.

A párochia új hajlékot kapott. Elgondolói ideiglenesnek szánták s az utódok ma is annak tekintik.

A Rozgonyi házba való beköltözéssel befejezést nyertek Molnár József küzdelmes évei. Egyedül, magára hagyva küzdött itt a városban. Teljesen egyedül a református lakosság körében; egyedül, de Isten kegyelmével vértzetten.

Schleich Lajos.
